

หัวข้อวิจัย	แนวคิดและรูปแบบของพระพุทธรูปสมัยรัชกาลที่ 4 - รัชกาลที่ 7 กับการพัฒนารูปแบบปฏิมากรรมร่วมสมัย
ผู้ดำเนินการวิจัย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภารัตน์ เทพพิมล
ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.โกสุม สายใจ
หน่วยงาน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ปี พ.ศ.	2562

การวิจัยเรื่อง แนวคิดและรูปแบบของพระพุทธรูปสมัยรัชกาลที่ 4 - รัชกาลที่ 7 กับการพัฒนารูปแบบปฏิมากรรมร่วมสมัย มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิดและรูปแบบของพระพุทธรูปสมัยรัชกาลที่ 4-รัชกาลที่ 7 และการพัฒนารูปแบบของปฏิมากรรมร่วมสมัย รวมทั้งนำเสนอแนวทางในการพัฒนาปฏิมากรรมร่วมสมัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) 2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus Group) 3) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้เชี่ยวชาญ (Structured Interview) ผลการวิจัย พบว่าในสมัยรัชกาลที่ 4-รัชกาลที่ 7 ได้รับอิทธิพลทางแนวคิดทางวิทยาศาสตร์จากตะวันตก จึงส่งผลให้รูปแบบของพระพุทธรูปมีการปรับเปลี่ยน จากอิทธิพลทางด้านแนวคิดบวกกับความรู้ใหม่จากตะวันตกในเชิงช่างเกิดเป็นการผสมผสานรูปแบบของศิลปกรรมในอดีตอย่างกลมกลืนประกอบด้วย 1) พระพุทธรูปที่สร้างใหม่โดยปฏิมากรในราชสำนักตามแบบพระราชนิยมในรัชกาลที่ 4 คือ จากขมวดพระเกศาขึ้นไปไม่มีอุษณิษะ (เกตุมาลา) ละม้ายพระพุทธรูปแบบลังกา แต่ยังคงมีรัศมีรูปเปลวเพลิง พระกรรณสั้น ครองจีวรเป็นริ้วธรรมชาติแบบเหมือนจริง 2) พระพุทธรูปที่จำลองขึ้นจากรูปแบบประเพณีโบราณที่เคยมีมาในอดีต 3) พระพุทธรูปที่สร้างจากภาคประชาชนโดยมีรูปแบบที่หลากหลาย ด้วยฝีมือของศิลปิน ช่างพื้นบ้าน 4) พระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะเหมือนจริงแบบตะวันตก 5) พระพุทธรูปที่อัญเชิญมาจากหัวเมืองอื่น 6) พระพุทธรูปแบบผสมผสาน ไทยประเพณีประยุกต์ วัสดุที่ใช้สร้าง ได้แก่ ทองคำลงยา เงิน สัมฤทธิ์ กะไหล่ทอง หยก ปูน และโลหะผสมอื่น ๆ ส่วนปฏิมากรรมร่วมสมัยหรือพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 7 จนถึงปัจจุบัน มีลักษณะเป็นพหุลักษณะ กล่าวคือผสมผสานอัตลักษณ์ของพระพุทธรูปโบราณ อาทิ แบบเชียงแสน สุโขทัย คันธาระ ยังคงมีแนวคิดของการอนุรักษ์ตามกรอบการสืบสานแบบประเพณีนิยมทางอุดมคติ ซึ่งปรากฏในมหาปุริสลักษณะ อิริยาบถนั่งยังคงอยู่ในกรอบสามเหลี่ยม ส่วนที่มีการต่อยอดผสมผสานแนวคิดสมัยใหม่ คือการครองจีวรแบบเหมือนจริง ถึงแม้จะมีการลดทอนลักษณะทางอุดมคติไปบ้าง ด้วยการแสดงกล้ามเนื้อเล็กน้อย แต่ยังคงคงไว้ซึ่ง

ลักษณะทางอุดมคติ เช่น เปลวรัศมี อุษณีษะ เพื่อแสดงความแตกต่างระหว่างมหาบุรุษและมนุษย์สามัญ แสดงความน่าเคารพบูชา ถือได้ว่าเป็นการสร้างสรรค์รูปแบบโดยปรับเปลี่ยนลักษณะที่คิดว่างดงามให้มีความโดดเด่น โดยยังคงไว้ซึ่งแนวคิดทางอุดมคติทางความงาม เชื่อมโยงให้เห็นปรัชญาทางพระพุทธศาสนาเห็นถึงความจริง จากความจริงภายนอก (Visual Image) สู่อุบายความจริงภายในที่สงบ (Mental Image) พระพุทธรูปจึงเปรียบเสมือนตัวแทนของการประกาศธรรมของพระศาสดาที่ทำให้มนุษย์พ้นจากวิถีสงสาร จึงมีเหตุอันได้มาซึ่งรูปกายอันเป็นเลิศที่เป็นสมมุติสัจจะ (Conventional Truth) เมื่อปฏิบัติได้ตามคำสอนจึงหลุดพ้นจากสมมุติสัจจะ เข้าสู่ปรมาตถสัจจะ (Absolute Truth)